

Hkx onx hr k d k l ns k

MkO d. kZ fl g

ÁFke ch- Mh- i k. Ms Lekj d 0; k[; ku
21 ekp] 2010 % vYekMk

mÜkj k[k. M l sok fuf/k lk; kZj . k f' k{k k l dFkku
vYekMk

Hkxonxhirk dk l ans'k

vkt dh l Hkk ds v/; {k MKW ch- ds tkskh th} MKW yfyr ik.Ms ; gla
miFLFkr l ka.Nfrd uxjh vYek&Mk ds AfrfzBr ukxfjdx.k} ik.Ms ifjokj ds
l nL; x.k} miFLFkr egkultkko} Hkkb; ka vksj cgukj

es Lo; a fgeky; i e- gubl fy; s fgeky; ea vldj ep-s cMk Al Uurk gkrh gA
bl fgeky; dk o.ku egkldo dkfynkl us^clækj l EHko* ds AFke 'ykd ea gh
fd; k gS&

vLR; qjL; lafnf'k norikRek fgeky; ls uke uxk/kjkt%A
i nkl jSrls fu/h oxkâ fLFkr% i fFko; k bo ekun.M%AA

bl norikRek fgeky; ds n'ku ftrus l qj ; gla vYek&Mk l s gpk djrs Fks
brus vPNs dgla vksj l s ugha gkrh FkA nHkkz; l s Anlk.k vc bruk c++x; k gS
fd fgeky; &n'ku Hkh cgr dfBukbz l s gh gkrh gA ; g gekj nHkkz; gA

vYek&Mk , d cgr , frgfl d} l ka.Nfrd vksj l k/k&l arka dh uxjh gA ; gla
cgr AfrfzBr 0; fDr jgs gA ; gla cgr AfrfzBr ylx gq gS ftUghus Hkkjro"lz ea
viuk uke dek; k gA Lokeh foodkulln} x#no jolUnukFk Bldj} xlkth vkn
egki # "k ; gla vk; A i MR tokjyky ug;] ftUga ge viuk jktuhfrd x#
ekurs gS os ; gla tsy ea jgs FkA bl Adkj l s ; gla cgr l kjs ylx vk; s vksj cMk
Afr"Bk ds ylx ; gla jgA

JhN".k Ae us ; gla fejrlyk ea viuk vkUe cuk; k Fk vksj Jhek/ko vk'kik Hkh
ogla jgrs FkA es 1957 l sydj gj l ky xqr : lk l s vYek&Mk vkrk Fk vksj ; gla l s
xqtjrs gq fejrlyk pyk tkrk FkA ; gla clqnu gkml " ea MKW chl h l su vksj cksna
%&Vh Mksel u l su/2 jgrs FkA ogla Hkh dbz ckj esus jkra xqtjrh gA bl rjg vYek&Mk
ds l Fk esj cgr l qkn l Ecl/k jgs gA es l oAFke rls vYek&Mk ds ukxfjdka dls ueu
djrj gafd vki brus vPNs LFku ea jgrs gA vki dls c/kbz gA

vkt dk vol j Hkh egroiwlz gA yfyr us tc ep-s ch- Mh- ik.Ms Lekjd
Hkk" k.k nus ds fy; s ; gla fuei=r fd; k rls esus l g'kz Lohdkj fd; k} D; kid es
ftu nl o"lz binjktth ds ei=eMy ea jgk muea l s ikp o"lz 1972 l sydj
1977 rd} dscu/ l ØVjh ik.Msth jgA os cMs egroiwlz o"lz FkA mlUgha o"ka ds
nkjku clkyrnsk dk Hkh ; q- gpk} bejtBl h dh Hkh ?kVuk gpl l kjs vud&vud
vnHkr Adj.k gqA yfdu ik.Msth dh tksjk; Fkh vksj ftl Adkj l s ik.Msth
dscu/ l ØVjh gkrh gq gekjh dscu/ dk l kj dk; Z pykrs Fks og cgr gh

Á'kál uh; gÁ mudh jk; geskk cMÁ l at hnkj cMÁ epnfokjuk gkrh FkhA ml ds
 ckn os igys if'pe caký ds jkT; icy cuš tglajktHkou ea eš jgkA igyh dj
 yfyrth l s ogha HkÁ/ gþÁ ml ds ckn os iatkc ds jkT; icy jgs vLš ml ds
 ckn ; gþÁ vYekÁ/ vldj ml gkaus dk; Z fd; kA mRrjk [k.M l ok fuf/k lk; kbj .k
 f'k(kk l kFkk ea Hkh os jgš ; g l kFkk 'kk; n mlgha dh Áj .kk l s cuhA ; g cgr
 vPNk dk; Z dj jgh gÁ ep-s; gla vldj tkudkjH Ákr gþZfd vki ylx xkeh.k
 {ks= ds fodkl ds fy; s D; k&D; k dk; Z dj jgs gÁ ; s cMÁ egROI wLz gš D; kíd
 'kgjka ea rks cgr pgy&igy gkrh gš yfdu okLro ea xkeh.k {ks= vLš efgyk
 oxL ea dk; Z djuk cMÁ vnHkr vLš egROI wLz gÁ eš yfyrth] muds l c l kFk; ka
 vLš mudh i Ruh ¼tks kgj cBh gš ; gla gš gh ughþ i rk ugha dgka gš vi uk
 LFku ml gkaus vfrfFk nols Hko% ds : lk ea fjDr djds vki l cdk cBk; k½ l cdk
 c/kkz nsk gÁ vki cMÁ vPNk dk; Z dj jgs gÁ vLš ik.Msth dh Lefr ea Hkh
 vki dk; Z dj jgs gÁ bl dk; Z dks vki djrs jfg; Á ; g cgr iq;]
 l ekt&l kkkj vLš nsk dh l ok dk dk; Z gÁ e. kkyth ; gla cBh gþZ gÁ ; s Hkh
 fnYyh ea cgr Áfl) Hkíedk fuHk jgh gÁ ejk vLš budk *ykcdl Hk njn'kú*
 ij , d ?k/s dk l okn pyk Fkkj vki us l ok gkxkA ; s dñ ckra gš ftUga eš vi us
 fo'k; ij vkus ds igys dg nÁ

fo'k; ep-s fn; k x; k gš & "Hkxonxhrc dk l nsk'A bl l s igys fd eš fo'k;
 ij vkÁa JhÑ".kth dks/; ku djuk vko'; d gš &

dlRjH frydayyW i Vyso (kLFkys dkrHke-
 ukl lxs ojekDrdad jryosokš djs dcl.ke-
 l okš gš jpmual gyfyradBsp eþrkoyh
 xkl l=hi fjoš' Vrkš fot; rs xkl kypMkef.kÁ

rlr dku xLš kch jk/somkous ojh
 o"vkkud qsnoh Á.kelfe gš fÁ; Á

vLš eš Lo; af'koth dk HkDr gÁ &

u ; konkukFk i l nkjfolhe} HktUrHg ykd i jsok uj.k.MeA
 lk riorl [la' kár l urkiuk'ke} lld hn ÁHks l oBarkfnokl eA
 lk tkulfe ; kxat i auš i nke} urksgal nk l ok 'kellqrj; eA
 t jkt lenq [kškrkr; ekue} ÁHks i kfg vki Uuekeh' k 'kEHkÁA

v/; {kth vls̄ mifLFkr egkuHkkołš

vkt ge , d cgr̄ mFky&iFky ds ; ʔ ea jg jgs gĀ eš̄ nš̄k&fons̄k
dh ; k=k djrk̄ ḡ vls̄ ; g Li"V gS̄ fd foKku us gea cgr̄ jRu fn; s gš̄
bl ea dkbz̄ 'kd ughĀ cMk̄ Áxfr̄ ḡbz̄ gS̄ nš̄k&fons̄k eš̄ gekjs̄ nš̄k ea Hkh̄
yřdu vkidks̄ Lej.k gks̄k tc̄ leæ&eFku ḡʔk Fkk̄ rks̄ jRukā ds̄
l kFk&l kFk̄ , d xjy] Hk;̄ ōj fo'k] Hkh̄ mHkj̄ Fkk̄ vls̄ 'kōj Hkxoku us vxj
ml fo"̄k dks̄ vi us xys̄ ea ughā l ek; k gkr̄k rks̄ ; g l f"V l ektr̄ gks̄ x; h
gkr̄hĀ eš̄= dbz̄ckj yxrk̄ gS̄fd vkt , d ekuoh;̄ p̄ruk dk̄ leæ&eFku gks̄
jgk̄ gS̄ ml ea jRu Hkh̄ cgr̄ mHkj̄ jgs̄ gš̄ yřdu ml ea fo"̄k Hkh̄ cgr̄ mHkj̄ jgk̄
gĀ vucl̄ Ádkj̄ ds̄ fo"̄k mHkj̄ jgs̄ gĀ vki nš̄k̄ jgs̄ gS̄ fd fdl̄ Ádkj̄ fgā k
c<rh̄ tk̄ jgh̄ gš̄ fdl̄ Ádkj̄ dVVjokn̄ ds̄ : lk̄ ea , d Hk;̄ ōj yḡw̄dh̄ gks̄yh̄
[ksh̄ tk̄ jgh̄ gS̄ vls̄ fdl̄ Ádkj̄ ds̄ Hk;̄ ōj v.kq̄ vL= gĀ , d&, d v.kq̄
vL= vkt , d gtkj̄ fgjk̄'kek̄ ce ds̄ cjkcj̄ gS̄ vls̄ gtkj̄kā , d s̄ vL= vkt
gekjh̄ bl̄ Nk̄v̄h̄ l h̄ iFoh̄ ds̄ Āij̄ gĀ bl̄ fy; s̄ fo"̄k Hkh̄ gS̄ vls̄ jRu Hkh̄
gĀ , d h̄ ijfLFkr̄; kā ea ge viuh̄ l LÑfr̄ dh̄ vls̄ nš̄k̄rs̄ gš̄ bl̄ fy; s̄ ughā
fd̄ ihNs̄ tk;̄ ;̄ ihNs̄ ughā tk̄ l dr̄Ā yks̄ dgr̄s̄ gā fd̄ ij̄kus̄ tekus̄ ea , d k̄
gkr̄k̄ Fkk̄] oš̄ k̄ gkr̄k̄ Fkk̄Ā gkr̄k̄ gks̄k] yřdu ml dk̄ vkt ds̄ fy; s̄ dkbz̄ egRo
ughā gĀ gekjk̄ 'kkL= ogh̄ egRo i w̄kz̄ gkr̄k̄ gS̄ tks̄ vkt vls̄ dy] tks̄ vkus̄
okyk̄ dȳ gš̄ ml ea gekjh̄ l gk; rk̄ dj̄Ā dōy , d Lo.kz̄ ; ʔ dh̄ ; kn̄ u
fnyk;̄ ;̄ yřdu vkt gea D; k̄ Ākr̄ gks̄ l dr̄k̄ gS̄-Ā gekjh̄ bruh̄ l e) ijEijk̄
gš̄ on̄ gš̄ vj. ; d̄ gš̄ ckā.k̄ gš̄ mifu'kn- gĀ mifu"kn- dks̄ eš̄ l okā fj̄
ekurk̄ gĀ ftruk̄ Kku mifu"kn- ea gS̄ mruk̄ fdl̄ h̄ Hkh̄ fo'o&'kkL= ea ughā
gĀ vls̄ ml ds̄ ckn̄ ij̄k.k̄ gš̄ bfr̄gkl̄ gš̄ jkek; . k̄ gš̄ egkHkkj̄r̄ gš̄ cgr̄ l kjs̄
vucl̄&vucl̄ 'kkL= gĀ yřdu , d 'kkL= gS̄ Nk̄v̄k̄ l k] Nk̄v̄k̄ l k bl̄ fy; s̄ dḡ
jgk̄ ḡ fd̄ dōy 700 'ykd̄ gš̄ tš̄ s̄ onkā ea rks̄ gtkj̄kā gš̄ ftl̄ dh̄ , d
egRo i w̄kz̄ Hk̄fiedk̄ jgh̄ gĀ tš̄ s̄ jkr̄ dks̄ vxj̄ vki nš̄k̄ l dā rks̄ tks̄ /k̄p̄&rkj̄k̄
gS̄ oḡ l cl̄ s̄ cMk̄ rkj̄k̄ ughā gš̄ yřdu , d Ádkj̄ l s̄ ml dk̄ Ádk'k̄ l cl̄ s̄
vf/kd̄ gĀ rks̄ gekjs̄ 'kkL=kā ea Hkxonxh̄rk̄ dk̄ fo'kšk̄ egRo gĀ vkfn̄
'kōj kpk;̄ Z us , d LFkku ij̄ fy[kk̄ g&

Hkxonxh̄rk̄ fd(š̄p) h̄rk] xakty yodf.kdk̄ i h̄rkĀ

Lk-nfi ; s̄ eijfj̄ l epk] fØ; rsrl; ; es̄ u pplkĀ

fd̄ Hkxonxh̄rk̄ dk̄ Fkk̄Mk̄ l k̄ Hkh̄ Kku gks̄ gks̄ oḡ cgr̄ cMk̄-Hk;̄ l s̄ geā cpkr̄k̄ gĀ
vls̄ xh̄rk̄ Lo; a dgr̄h̄ gS̄&

ugkfhk0euk' ksfLr AR; ok; ksu fo | rA

LoYiel; L; /keZ; =k; rsegrIsHk; krAA ¼40] v/; k; 2½

fd dkbZ fojkKh 'kfdR bl ds vlxS [kMh ugha gks l drhA bl dk Fkk&Mk l k Hkh /keZ , d cgr cMš Hk; l s gea cprk gA vKš vki us n[kk gksk fd tks Hkh cM&cMš gekjs vkpk; Z gq & oYyHkpk; Z gq] ek/kokpk; Z gq] jkekuqkpk; Z gq] plgs gekjs ; q; ea ykdeku; fryd] JhvJfoln] xkKhth] foukckth] l cds xhrk ds Åij viuk Hk"; fy[kuk iMhA dkbZ Hkh vxj l r mHkj rks tc rd ÁLFku=&; h ds Åij ml us ugha fy[kk & gekjs onkUr ds rhu LrEHk gš mifu"kn- Jfr ÁLFku gš xhrk Lefr ÁLFku gš vKš cāI = tks gS og rdZ ÁLFku gA bu rhuka ds Åij mudks fVl i f. k; ka fy[kuh iMhA xhrk tks fd l cl s l f(kr 'kkL= gš bu l c egkuHkoka us xhrk ds Åij viuh&viuh fVl i .kh fy[kh gA bl fy; s ; g cMk dfBu gks tkrk gš Hkxonxhrk ds l ns k dks vxj vfHkO; Dr djuk gks rks ge fdl dh fopkj /kkj yA

l cl s igys eš vki ds l keus pkj enš j [kuk plgrk gA fd xhrk dk bruk egRo D; ka gA igyk enš ; g gS fd xhrk , d l žk"z dk 'kkL= gS vKš vkt ge , d l žk"ž; ifjLFkr ea vius vki dks ikrš gA mifu"kn- dk okroj.k fcYdy gh fHku FkA ogla 'klar okroj.k ea x#&'k"; cBrs gš ijLij okn&l okn gkrk gš Á'ukRjh gkrh gA gekj l kjk 'kkL=] mifu"kn- Hkh] Á'ukRjh ds Åij fuHk] gA xhrk Hkh Á'ukRjh gš yfdu xhrk dk okroj.k vki nš[k; s A ogla l suk; a , d&n] js ds l keus [kMh gš 'k[k ctuk 'kq gks x; s gA vKš Á(ki kL= vkjEHk gks okys gA , š h l žk"ž; ifjLFkr ea xhrk dk l ns k gekjs l keus vkrk gA eš-s yxrk gS fd vkt dk ekuo vius vki dks l žk"ž; ifjLFkr ea ikrk gA bl fy; s l žk"z kL= ml ds fy; s cMk egRo j [krk gA tc Ń".k dgrš gš rlelnR" B dšrs ; žk; Ńrfu'p; %ž ; ž ds fy; s rš kj gks tkvls rks ; g dšy Hkšrd ; ž ugha gš dšy dkšoka vKš i k.Moka dk ; ž ugha gA ; g ; ž gekjs Hkhrj py jgk gA ; kn jf[k; s d#(ks= dšy gfj; k.kk ea , d ešku ugha gš d#(ks= gekj] vki dš] l cds chp ea gS tgla vKl]h vKš nšh 'kfdR; ka dk ijLij ; ž py jgk gA , š h ifjLFkr; ka ea Ń".k dgrš gš rlelnR" B dšrs ; žk; Ńrfu'p; %A ¼37] v/; k; 2½

eš-s yxrk gS fd ; g igyk dkj.k gS fd xhrk gekjs ān; dks Li 'kz djrh gš D; kīd gekj ifjLFkr--A vkt ge 'klar ifjLFkr ea ugha gš vki nfu; k ea dgha Hkh pys tkb; s l žk"z gh l žk"z gA

nli jh ckr] ep-s yxrh gš xhrk bl fy; s egroi wlk gšfd xhrk ea x# dk foy{k.k
Lo: lk gš gekjs gjcd 'kkL= ea x# dk egro gš&

v[k.Me.Mykdkja0; kra; s; pjkpjeA
rRinanf'kra; s; rLeSJhxjosue%AA
vKlufrfejw/L; Klukutu 'kykd; ka
p{#Uefryra; s; rLeSJhxjosue%AA }h x#xhrk½

rks x# dk cMk egro gš gj mifu"kn- ea vki nš[k; s x# gš yšdu
Hlxonxhrk ea x# Lo; a Hlxoku JhN".k gš cgr cM&cM# x# mifu"kn- ea gq
gš ; kOyD; gq gš tud gq gš vixji gq gš 'ork'orj gq gš yšdu xhrk
ds tks x# gš og Hlxoku Lo; } Hlxoku JhN".k gš muds vi us gh Lo: lk ea
nš[k; } , d Ádkj I s nš[kk tk, rks muds ijecā ekurs gš&

re0 HwUreuhkr I oārL; Hkl k I oZenafohkrA

, d Lo: lk ea vki nš[k; s rks fo'kky : lk n'kū gš fojkV : iA yšdu xhrk
ea egro ; g gšfd os I kjFkh cu dj vk; s gš vke ršj ij vki nš[kksfd tks
jFkh gkrk gš og Áed[k gkrk gš všj I kjFkh ml ds v/khu gkrk gš yšdu xhrk ea
Lo; a N".k I kjFkh cu dj vk; s gš vtū ds fe= ds : lk ea vk; s gš bl fy; s cMk
egro gš ; s dōy dgha vn"; Áij I s nš[ksgq] , d h dkbz nōok.kh ugha gš ; s
fcYdy gekjs I kfk gekjs I žk"z ds jFk ea gekjs I kfk cBs gq gš všj bl fy; s ; g
nli jk egroi wlk epnēk gš ; gh dkj.k gšfd xhrk ea x# dk foy{k.k Lo: lk gš
JhN".k Lo; a xhrk ea gš

Rkhl jh ckr] ftl I s xhrk bruh egroi wlk gš og gš x#&'k"; dk ijLi j
I Eclw/ka x#&'k"; dk I Eclw/ka cMk dkēy I Eclw/ka jgrk gš yšdu , d 'ykd
xhrk ea gš og cgr gh vnhkr-gš vtū dks tc fojkV Lo: lk n'kū gš tkrk gš
rc os I k"Vlak Á.kke djs gš všj dgrs gš&

rLeRÁ.kE; Áf.kk; dk; a
ÁI kn; Rokegeh'kehM; eA
firo iēL; I [kō I [; ņ
fÁ; % fÁ; k; kgZI no I k-φAA ¼44] v/; k; 11½

nš[k; } os dš h vnhkr ckr dgrs gš vki us ep-s fojkV Lo: lk n'kū fn; A eš
vki ds pj.kā ea urelrd gkrk gš všj vki I sfdI Ádkj dk I Eclw/ka eš pkrk
gš& firo iēL;] tš k fir k dk iē ds I kfk I Eclw/ka gkrk gš iē] dgrs gš cgr

fÁ; gksr gš gkylfid iŋ=; ka Hkh mruh gh fÁ; gksh gš dHkh T; knk gh gksh gš yfdu iŋ dks ekuk tkrk gš fd iŋ cgr--A yfdu firrk&iŋ dk I EclU/k Hkh ,d ikfjokfjd ifjiŋ; ea cdkk gpk gš ml s c<ej & I [ko I [;ŋ] tks I [kk Hko] fe= Hko gš ņ".k&l nkek fe= gk I drs gš jktk vŋ jđ fe= gk I drs gš fe=rk ea o.k oxl ; k jkf" k dk dkbz Hksn ugha gš A yfdu ml s Hkh c<ej os pgrs gš & fÁ; % fÁ; k; kgI] tš sfd fÁ; vŋ fÁ; re dk I EclU/k gš nŋ[k; s rhu I EclU/k feys gq gš firrk vŋ iŋ dk] fÁ; fe= vŋ I [kk dk vŋ fÁ; vŋ fÁ; re dka rhuka I EclU/k feys gq ņ".k vŋ vtŋ dk I EclU/k gš fdruk ?kfu" B I EclU/k gš fd l h 'kkL= ea bl Ádkj dk ?kfu" B I EclU/k ešs ugha nŋ[k gš vŋ ; g dkj .k gšfd xhrk gekjs ān; dks Li 'kz djr h gš bruk ?kfu" B I EclU/k vtŋ vŋ Jhņ".k dk gš vius vki dks ge vtŋ-- oš s eš rks dkbz [kkI vtŋ dks plgrk ugh; D; kfd ejk uke d.kz gš yfdu eš vtŋ dks ,d Árd eku jgk gš ,d I k/d ds : lk ea vxj ge ,d HkDr ds : lk ea vius vki dks Mkyš pgs uke dŋ Hkh gš d.kz gš vtŋ gš rks ml dk I EclU/k nŋ[k; ; dš k vnHkr I EclU/k Hlxoku ds I kFk cuk gpk gš

rks xhrk] igys ešs vidks crk; k fd I ŋk" k dk 'kkL= gš ge I ŋk" kž; ifjflFkr ea gš nŋ jk vki dks crk; k fd xhrk ds x# dk ,d foy{k.k Lo: lk Jhņ".k dk gš rhl jk ; g fd xhrk ea x# vŋ f" k"; dk vnHkr I EclU/k gš vŋ plŋk ; g fd xhrk ds l nŋk dh ,d I koBkšed 0; kogkfjdrk gš xhrk fd l h oxl fo'kšk /kež fo'kšk ; k tkr fo'kšk ds fy; s ugha gš xhrk ea Hlxoku Lo; a dgrs gš &

; s; Fk ela Āi | ņrs rkr Fk Hktŋ; geA
 ee oRekžp rš seut; k% i kFz I ož kšAA ¼41] v/; k; 4½

tks Hkh ep-} vŋ tc ep-s dgrs gš rks dšy og ol ņo ds iŋ okl ņo ds : lk ea ugha cšy jgs gš og Hlxoku ds Lo: i] vki dkbz Hkh Lo: lk eku yhfT; } pgs n"; gk; k vn"; gš muds I kFk tks I EclU/k gš ---A os dgrs gš fd ejs I kFk tks ftl rjg vk; šk eš ml ds fy; s ml h rjhd s l s ÁdV gš Āck &

; ks; ks; ka; karuqHkDr% J); křpžŋePNfRA
 rL; rL; kpylaJ) karkeo fon/ŋE; geAA ¼21] v/; k; 7½

tks Hkh J) k j [ks- vki fd l h Hkh /kež ds gš vki fd l h Hkh o.kz ; k oxl ds gš vxj J) k ds I kFk vki Hlxoku dks plgš rks vki dh J) k dks eš l ņ<+d: ŋkA fdruh cMh ckr dg nh gš ; g dšy fgŋuŋka ds fy; s ugha gš bl hfy; s tc eš

fonsk ea tkrk gwrks nš[krk gafd xhrk l oz/keā ds fy; s cgr ykdfÁ; gls x; h gš D; kfd ml ea dkbz raxfnyh ugha gā gekjh l kñfr ea Hkh ; gh gš & , da l n-foÁk cgrk onfrA l Ppkbz , d gš ml s vfhkD; Dr djus ds vyx&vyx ekxl gls l drs gā bl fy; s ; s tks ckr gš ; s xhrk ea gea Áklr gā rks bu plj d kj .kka l s eškurk gafd xhrk bruh egROI wKz gā

vc xhrk dk l nš k D; k gā ml ds ckjs ea cgr l kjs __f'k&efu; ka us cgr dñ fy[kk gā eš dōy plj eapns vki ds l keus j [kuk pkgrk gā i gyk rks xhrk gekjs fy; s dež dh 0; k[; k djrh gā dež D; k djuk pkfg; A nš[k; } dež cMk dfBu gkrk gš & 'xguk dežMs xfr%' d gk x; k gš xhrk ea fd dež dk ekxl cMk dfBu gā gea fdl l e; D; k djuk pkfg; } pkgs ge Nk= gš pkgs ge l ekt l od gš pkgs ge l jdkjh eykfte gš tgka Hkh ge gla gea djuk D; k gā xhrk dež kx dh 0; k[; k vnHkr : lk l s djrh gš vKš eap s yxrk gš fd og 0; k[; k ge , d 'ykdl ea Áklr d jrs gš ft l ea xhrk dgrh gš &

; r% ÁoIRrHárkula; su l oženarrea

Lodežk reh; P; Zl f) afohfr ekuo%AA ¼46] v/; k; 18½

fd tks 'kfr l kjs cāk.M ea vkr&Ákr gš mi fu"kn- dgrk gš & 'bz kohl; fena loā; rfdp txR; katxr'A ml "kfr dh] vxj ge vi us dk; Z l s l ok djš ml dh l k/kuk dja & fl f) afohfr ekuo% eul; fl f) Áklr djrk gā nš[k; } ml gkaus D; k dgkA l ph rks cuh ugha gš fd bl l e; vki ; s dhft; } ml l e; vki oks dhft; A ml gkaus ; g dg fn; k fd tks Hkh vki dež djš vi us b"V ds pj .kka ea ml s vfÁr dj nhft; s A rc vki dhkh xyr dež ugha dj kxš D; kfd T; ka gh xyr dež djus yxkxs vki dks yxsk vks gl ; s rks eš mudks vfi ž ugha dj l drkA rks dež kx dk ; g eryc ugha gš fd tks Hkh dež gš og dež kx gā dež og gkrk gš tks Hkxor-Áj .kk l s vKš Hkxoku ds pj .kka ea vfÁr fd; k tk; A eš f'ko dk HkDr gā &

; r-; r-dež djš e rr-rn-vf[kya 'Hkksroljk/lueA

tks Hkh eš d: ak f'ko th ds pj .kka ea ml dks vfi ž d: ak] bl Hk" k .k dks HkhA bl fy; s dež kx dh tks 0; k[; k xhrk ea dh x; h gš og cMk egROI wKz gš D; kfd dñ ykxka dk ; g fopkj gkrk gš fd onkr , d Ádkj l s dōy __f'k&efu; ka ds fy; s gš ; k dōy l ž; kfl ; ka ds fy; s gā , d h ckr ugha gš ; s xgflFk; ka ds fy; s Hkh gā xhrk ea Lo; a Ñ" .k us dgk gš fd tud vkfn us dež kx l s gh fl f) Áklr dhA bl fy; s xhrk dk igyk l nš k dež kx dk l nš k gš fd vki dež

djġ MV dj deġ djġ yfdu , d k deġ djks ft l s vki vi us b"V ds pj. kka ea l efi r dj l dka

xhrk dk nli jk l nsk gS , d l á wġ ; kx dka nŕ[k; } gekjh l hNfr ea pkj Áef[k ekxZ crk; s x; s gġ gtġka mi&ekxZ gġ yfdu plj ekxZ gġ , d rls Kku; kx gS mifu"kn dk l r&vl r-foopu dka nli jk HkDr; kx gġ tc rd gekjs án; ds iV y ugha [kyræ} HkDr ugha gġsch] rc rd ; kx ijk ugha gġskA vxj Kku; kx eflr"d dk ; kx gS rls HkDr; kx án; dk ; kx gġ deġ kx ckgg dk ; kx gS vġ jkt; kx gekjs vñj tks 'kDr; kġ fNi h gġ 'kDr; ka gġ mudks mtġxj djus dk ; kx gġ pġs vki Ák.kk; ke dfg; } dqMfyuh dfg; s tks ej tġ gks ml s dfg; } gekjs Hkhrj dh 'kDr; ka fufgr gġ xġr : lk l s gġ bl fy; s ; s pkj ; kx Áef[k ekus x; s gġ xhrk , d , d k 'kkL= gS bl fy; s vjfoln us vi uh fVi l.kh ea bl dk cgr egRo crk; k gS fd , d bā/hxy ; kx ft l s dgrs gġ bl ea Kku; kx] HkDr; kx] deġ kx vġ jkt; kx pkġka ; kxka dk , d gh 'kkL= ea l fEJ.k djds , d l á wġ ; kx gekjs l keus miFLkr fd; k gġ ; g xhrk dk nli jk l nsk gġ v/; {ktġ} ejh fopġ/kġk ; g gS fd vkt ds ; q ea gedks pkġka ; kxka dh vko' ; drk gġ ?kġ dfy; q gS bl fy; s , d ; kx l s dke ugha pyskA gjd 0; fDr dks dġ Kkuh Hk gġk gS ¼/vki yġx] vYekMk fuokl ħ] rls cgr Kkuh gġ ekus gġ Kkuh gġ vki ¼ dġ HkDr; kx Hk djuk gġk] dġ deġ kx Hk djuk gġk vġ dġ jkt; kx Hk djuk gġskA pkġka ; kxka dks l á wġ : lk ea tc rd vki vius nŕud thou ea bdVBk ugha djġs rc rd vkt ds ; q ea , d ekxZ ds Áij ¼fuġ gġdġ ½ vġs c<uk cgr dfBu gġskA nŕ[k; } gekjs 0; fDrRo ds pkj vġ gġ & eflr"d gġ án; gġ gekj k'ġhj gS vġ gekjs Hkhrj fNi h 'kDr; ka gġ xhrk gea fl [kkrh gS fd vki dōy , d ekxZ ; k fopġ/kġk l s ughā cfYd pkġka dks bdVBk djds pya rġh vki vġs pykA ; g xhrk dk nli jk l nsk gġ

xhrk dk rhl jk l nsk gS l á wġ vk'okl uA JhN".k vk'okl u nrs gġ , d rls mlġkous , d Ádkj l sekuo tkr dks vk'okl u fn; k gġ tks cMk Áfl) gS &

; nk ; nk fg /keZ; XylfuHkġfr HkġrA

vġ; ġFKue/keZ; nŕġReua l tġE; ge-

ifj=k.k; l k/ma foug'kk; p nġNrkA

/keZ hFKi uFKġ l Eġkŕe ; q;s ; qġAA ¼7] 8 v/; k; 4½

víj vtíp dls og [kkl rls ij dgrs g& & u es HDr% Á.k'; frA yfdu bl fo"k; ea eþs, d ckr dguh gþ tks 'kk; n vki us igys u l qh glA eþs yxrk gSfd vkt gekjs ea=h] eð=; ka ds ckjs ea ftruk de dgk tk, mruk vPNk gþ vxj l á n ea dkbz vk'okl u nrs gþ v/; {kth} rks dgk tkrk gSfd vki us dks l k vk'okl u ns fn; k] , d deVh cuh gþz gSfd vki us dks l k , ' ; kjd fn; k gþk gA JhN".k us bruk cMk , ' ; kjd fn; k gA gea mudks ckak dj j [kuk iMxkA dgrs rks gþ ; nk ; nk fg /keL;] ijUrq ; gla ij eþs xlfyc dk , d 'kj ; kn vkrk gS&

geusekuk fd rxkQy u dj ksxsfdu
 [kkd+gls tk; ksge rþ dls [kç glusrdA

vc os dc rd viuh clá jh ctkrs jgæ; ; gla ge l c u"V glrs tk jgs gA bl fy; s N".k cM+Vs+ gþ ns [k; A Hkxoku 'kadj rks l h/s gþ Á l lu gls tk; a rks Á l lu gþ víj ukjkt gls tk; a rks HkLeA yfdu Hkxoku N".k [kM+Hh Vs+ gkr gþ os l h/s [kM+Hh ugha gkr; os cM+ pkykd gþ bl fy; s gea mudks ckak dj j [kuk gA os gea tks vk'okl u nrs gþ mudks ckak ds j [kuk gA Jh vjfoln us fy [kk gS fd vxj ; gla l s l Ppsfnay l s gekjh þruk mhjrs rks mudks ckak tk l drk gA bl fy; s rhl jk l ns k ; s gSfd mlgkaus vk'okl u rks fn; k exj ml vk'okl u ij os [kjs mrjæsfdu ugha ; g ge ij fulkj gA v/; {kth} eð ; g eukur gþfd vxj gea Hkxoku dh vko' ; drk gS rks Hkxoku dls Hh gekjh vko ; drk gþ ugha rks N".k ds gkfk ea l q'kzu pØ Fkk pyk yrs l ektr dj yrs ; q dka D; ka i hNs i Ms jgs vtíp ds fd mBls Hkbz mBls & rlelnr"B dkr;] eðus igys gh ekj j [ls gþ l kja clk; mBls Hkxoku dk okLrk gþ [kM+gls tkvka D; ka D; kkd ; g tks nsod ud'kk gS og rc rd ijk ugha gskk tc rd ekuoh; þruk ml s ugha feyxhA ; g ckr tks eðus dg] bl ij tj k fopkj dhft; A ge dkbz [kkd&/ky ugha gþfd gok pys ; gla l s rks ; gla mM+ tk; þ ogka l s pys rks ogka mM+ tk; A gekjh þruk dh fu; fr gekjs vnj nðRo dk , d Adk'k gS & bz o j% l oðarkula á s l stíp fr"BfrA ¼61] v/; k; 18½ Hkxoku us dgk gA gekjs vnj bruh 'kfdR gS fd tc rd ge l g; ksx ugha næs rc rd ; g dk; Z N".k l s Hh ijk ugha gls l drkA ; g cM+ egroi w k ckr gS xhirk eþ cgr Li"V gA ugh rks gea'kd glrk gSfd D; ka vtíp ds i hNs i Ms jgA mudks ekuoh; þruk dh vko' ; drk FkhA

var eþ xhirk dk þkfk l ns k crk ÁA igyk eðus crk; k deZ dh 0; k [; kj ni jk , d l á w k ; ksx ¼pkjka ; kska dk l fEeJ.kk rhl jk , d l á w k vk'okl u víj var ea l á w k l eizKA var ea tc l kjh xhirk l ektr gls tkrh gþ tc l kjs

Á'ukRrj gls tkrs gá rks var ea N".k Lo; a'ykd cksyrs gá Á'u ds mRrj ea ughí vi uh rjQ I A D; k dgrs gá os var ea &

I oZkelWi fjr; T; ekecla 'kj.laotAA

vga Rola I oZkiW; ksekRf; "; lfe ek 'kp%AA %66] v/; k; 18%

var ea dgrs gá I c /kelá dks NkM+nkA /kel/Mj; rhr /kelW] tks /kkj.k djrk gá dñ ylx; ; s I e>rs gá fd mudk /kel mudks /kkj.k djxk] dñ ylx I e>rs gá fd jktuhr mudks /kkj.k djxh] dñ ylx I e>rs gá fd mudh fo}Rrk mudks /kkj.k djxhA var ea; s dkbz pht+/kkj.k djus okyh ugha gá I oZkelWi fjr; T; ekecla 'kj.laot] ejh 'kj.k ea vkvkA tc og ^ejh^ dgrs gá eá fQj I s dgæck fd og døy N".k ugha gá nsod 'kfdR ds Árhð ds : lk ea cky jgs gá ^vga Rola I oZkiW; ksekRf; "; lfe^] eá ríga I c iki ka I s eþr d: akA ek 'kp% ; s tks nks 'kón gá fd Mjks ughí eþs yxrk gá fd I kjh xhrk dk I kj bl ea gá vkt ge I c Hk; Hkhr gá dkbz o) koLFk I s Mjrk gá %eR; þ; egnó =fgeka 'kj.kxrA tle] eR; q; t]k] jlx iHfMa deZVkuA% dkbz chekjh I s Mjrk gá dkbz eR; q I s Mjrk gá dkbz fd I h vjg pht+ I s Mjrk gá var eþ xhrk dgrh gá fd vxj ejh 'kj.k ea rþ vkvksxs rks Mjus dh dkbz vko'; drk ughA Hkxoku 'kæj Hk fuf[kyHk; gj.la ipod=a f=us; I c Hk; dks gjus okys gá bl fy; s Hk; dks NkM+dj vxj ge nsod 'kfdR ds pj.kka ea tk; a rHk gekj k thou I Qy gls I drk gá eá rks; s dgæck vkt Hk N".k dh vkokt gekjs dkuka ea xot I drh gá vkt Hk N".k dh clá gh dh vkokt ge I þ I drs gá yfduj dke] ØkK] ykkk vjg ekj ds dkykyg ea gea I e; dgka gá I þus dk , dkr dgka gá I þus dk gekjs eflr"d ea , d gypy eph jgrh gá vxj ge vkt Hk /; ku dja vjg vius vanj tks 'kfdR gá ml s mtKxj djus dk Á; Ru dja rks vkt Hk N".k dh clá gh I þkbz nsxh] vkt Hk xhrk dk I ns k I þkbz nsxkA eá; s dgæck fd gea víre I e; rd ugha #duk gá u tkus víre I e; eá dgka gá vkbz I h; w ea gá dgka gá ge cky I dþ u cky I dþ bl fy; seá viuk I þ(klr Hk" k.k , d vjg 'ykð I s I elektr d: ak] ft I ea ge N".k I s ÁkFkZuk djrs gá fd vkt gh gekj pruk dks viuh pruk ea ys yhft; } víre I e; u tkus ge cky I dþ u cky I dþ D; k ifjFLfkr glj vkt gh Ník dhft; s &

N".k Ronh; iní d t i a j k l r A v | ð esfo'krqekul jktgd %A

Ák.kÁ; k.kl e; s dQokrfi Rr% dBlkj kkufo/MSLej.la dñ LRAA

aaaaa